

Oponentní posudek magisterské práce

Ondřej Píš, Fenomén akademické peregrinace jako téma moderní středoevropské historiografie: příklad kalvínských vzdělávacích institucí (1575-1620), FHS UK, Praha 2021, 144 s.

Magisterská práce Ondřeje Piše má dvě tematická těžiště. Prvým z nich je mimořádně důkladné zmapování dějin i aktuálního stavu výzkumu raně novověké akademické peregrinace, tedy studijních cest akademické mládeže z českých zemí (komparativně z Polska a Uherska) na university a akademie střední, západní a jižní Evropy. Toto – mezinárodně velmi frekventované – téma se jak ve výzkumem podchycené literatuře, tak v předložené magisterské práci samozřejmě pojí s dějinami nižšího, tedy tzv. partikulárního městského školství a konfesijně profilovaného školství na panstvích zejména ochránců Jednoty bratrské. Návaznou tematikou jsou pak dějiny konfesionalizace, zejména druhé poloviny 16. a 17. století. Druhým těžištěm práce je důkladné zmapování (včetně kritické revize dosavadního vytěžení matrik) studijních cest na kalvínské vysoké školy v období 1575-1620.

Píš rozdělil svoji práci do osmi částí, dílem dále členěných na tematické celky. První a osmou část tvoří jednak úvod, kde autor představil cíl, metody a prameny výzkumu, jednak závěr díla, ostatní jsou tematické kapitoly. Z nich nejprve (v 2. kapitole) autor podal důkladný výklad o vývoji a metodách výzkumu studentských zahraničních cest od 19. století a pouhých komentovaných soupisů jmen, nalezených v universitních matrikách až po moderní prosopografické projekty. Třetí kapitola byla věnována českému a moravskému školství předbělohorské doby. Autor začíná pražskou univerzitou a rozsáhlou sítí městských partikulárních, právně i personálně na universitu vázaných škol, poté přechází ke školství jezuitskému a končí školstvím „soukromým“ (tj. studijními přípravkami bývalých universitních profesorů) a - snad až poněkud příliš stručnou zmínkou o školství luteránském.

Čtvrtá kapitola soustředila pozornost na evropské university, a to v podstatě především sub specie jejich role v trasách studijních cest akademické mládeže ze střední a východní Evropy. Zde se těžiště překlápí k druhému těžišti a autor se vrací k cestám z českých zemí, Polska a Uher. Navazuje kapitola, věnovaná reformovaným univerzitám a akademiím, kam směřovaly studijní cesty z výše zmíněného regionu. Je to samozřejmě pouhý drobný segment evropského akademického školství, odpovídá však autorovu vymezení tématu. Šestá kapitola představuje výsledky autorova samostatného výzkumu, tedy statistické zhodnocení studentstva z českých zemí (velmi produktivní je tu oddělení českých a moravských studentů do svou skupin) na pětici výše charakterizovaných kalvínských universit v letech 1575-1620. Píš s nevšední péčí vyhledal a následně identifikoval 197 z Čech a 126 z Moravy pocházejících studentů, vyskytujících se v celkem 439 matričních záznamech. Autora zajímala sociální či stavovská skladba studentstva a proměny jeho frekvence na jednotlivých universitách, mezi nimiž nemalá část studentů pendlovala.

Kratičká sedmá kapitolka komentuje aktualizované soupisy studentů na reformovaných universitách, jejichž soupis autor umístil do přílohy práce (s. 120-139). Následuje seznam pramenů a literatury. Přílohy obsahují i vysoce informativní grafy, zhodnocující statistické vyhodnocení shromážděného souboru osobních dat.

Práci lze ohodnotit jako zdařilý samostatný vědecký výkon, o významu jehož publikování v odborném tisku není pochyb.

Mám-li na závěr formulovat několik připomínek, které by sloužily jak diskusi při obhajobě, tak doladění práce pro tisk, nárokoval bych poněkud větší pozornost celku evropského akademického školství zkoumané doby. Jednak samozřejmě kalvínský orientovaní studenti (a kalvinismus byl ve sledované době velkou módou mezi akademickou mládeží, takže např. luteránští mladíci, vyslaní s městským stipendiem ze slezských měst nebo z Gdańska, aby se připravili na dráhu školmistra nebo kněze, se vraceli jako zapálení kalvinisté a výsledkem byly pak konflikty s mateřskou městskou radou) nechodili jen na zde zkoumané university, ale také na francouzské reformované akademie, do Padovy a samozřejmě (což Píš stručně zmiňuje) především do Wittenberku (až do protifilipistické čistky) a poté především do Altdorfu. Ten nebyl jen „tolerantní“ (jak uvádí Píš), ale vysloveně (krypto)kalvinistický – proto také tato v principu norimberská škola nemohla sídlit přímo v říšském městě, ale byla prozíravě vysunuta do nedalekého městečka. Altdorf byl frekventován též luterány, a stal se tak v podstatě nástupcem filipistického Wittenberku.

A ještě jenu poznámku si dovoluji na závěr: Floskule o „neutěšeném stavu vyššího školství v českých zemích“ (s. 70) je neblahé dědictví po jinak nesmírně zasloužilém (katolickém) badateli Zikmundu Wintrovi. Početné cesty na zahraniční university byly pravidlem i z dalších - prosperujících - universitních center (ve střední Evropě exemplárně Vídeň dávno před krizí 20. let 16. století, ale i později po jejím příklonu k luterství, podobně Krakov atd.) Limit jednofakultní pražské university byl dán finančně a samozřejmě konfesijně: úzkým propojením s konsistoří sub utraque. Universita vyvinula unikátní a vysoce funkční systém své „extense“ do městských škol, které ve vztahu k učitelům, kteří zůstávali členy universitní obce, hrály roli jejího studijního zázemí. Je-li v akademickém světě něco unikátní, neznamená to ještě, že je to „neutěšené“. Jinak by také neexistovalo tak pevné pouto mezi universitou a dvorem Ferdinanda Tyrolského a zejména Rudolfa II.

Tyto připomínky nic nemění na uvedeném vysoce kladném hodnocení **výborné** práce. Tu bych v případě úspěšné obhajoby navrhl na pochvalu.

Prof. PhDr. Jiří Pešek

Praha 2.9.2021